RADOMER KIELCER LEBEN № 49 (85) „Należytość pocztowa uiszczono ryczałtem“ [illegible]טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

הײנט 10 זײטען.

אדרעסען
פון „ראדאמער קעלצער לעבען“
אין ראדאם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.
אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

ראדאמער-קעלצער לעבען

אנאנסען פרייז:
אין מילימעטער שורה: פאר'ן טעקסט 20 גר.
״ ״ ״ אין ״ 40 ״
״ ״ ״ נאכ'ן ״ 18

ראדאם פרייטאג י"ז כסלו תרפ"ו — פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע ניט פעראנטווארטליך. — 4-go grudnia 1925 roku

טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ ראדאם

פעראייניגטע טרופע פון יודישען ארטיסטען-פעראיין אין ווארשא.

מיט'ן אנטייל פרויען: ביאלקאוויטש, לובארטאווסקא, צאהם, אידא ראזענצווייג, שפילמאן. מענער: ביאלקאוויטש, בלאט, גינטער, ווינער, וויינבערג, פעלד, קליינער, שטיין א. א. ——— גרויסער ערפאלג! 3000 מענשען האבען שוין געזעהן בערעלע באסיאק און אלע זענען אוועק ענטציקט. פרייטאג דעם 4 ד. ח. אנהויב 8.30 אווענד ווערט געשפילט צום 4-טן מאל די אויסגעצייכענטע קאמ.

בערעלע באסיאק

אפערעטקע אין 3 אקטען

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין ראדאם! פרעמיערע!

שבת דעם 5 טן ד. ח. 8.30 אווענד ווערט געשפילט דער איבעראל אנערקענטער לעצטער שלאגער פון אמעריקע

געצעלט גולם

אידישער פארס אין 3 אקטען מיט 10 נ. געזאנג פון י. אדלער

זונטאג דעם 6 ד. ח. 8 אווענד ווערט געשפילט צום ערשטען מאל אין ראדאם די איבעראל בעוואוסטע מעלאדאמע מיט געזאנג און טענץ אין 4 אקטען

די געצווינגענע חתונה

צו אלע פיעסען ווערען צו געפאסטע ארגינעלע טענץ אויסגעפיהרט דורך דעם באלעט מייסטער ה' קליין

אין פרובען: 1) זיסע מיידעל 2) חתן אין אמעריקא 3) דער טיגער.

געשעפסט'ס פיהרער: פ. לייכטער.

די לאנג — יעהריגע פירמע

רחמיאל י. גירשטיין

איז מודיע איהר קליענטעלע, אז די

בראנפען=ראזלעווניא

איז פון פאריגען דינסטאג דעם 24=טען ה. ח. צוריק טהעטיג און עמפפעהלט איהרע בעסטע בראנ=פען און ליקער=אויסארבייטונגען.

צו דער פערלאבונג פון אינזער קוזין משה יוסף טייכמאן מיט פרל' רחל קאדיסזאהן אויס ווארשא, ווינשט פרידליכע צוזאמענלעבען.

פאמיליע טשאשעווסקי.

צאהן-ארצט
ל. רובינליכט

פילסודסקיעגא (שעראקא) 14
נעמט אן פון 10—2 און 4—6 נ. מ.

ערקלערונג

איך בעט ביי די ה'ה לייביש דאנציגער און משה וויינשטאק ענטשולדיגונג, וואס איך האב זיי צוליב אמיספערשטענדעניש עפענטליך גע-מאהנט און איך ערקלעהר דאס איך בין ערעלעדיגט געווארען אין בעסטען ארדנונג.

יעקב בענעט.

צו פערדינגען

א שטוב מיט 2 בעטען מיט בעטגעוואנד זעהר בעקוועם פאר זעהר א מעסיגע פרייז.

זיך צו דערוויסען ביי ה' פרידמאן ראדאם, פיאסקי 10.

יעדע ווירטין דארף וויסען,

אז די מאשטש צו פאדלאגעס.

„JAŚNIEJ SŁOŃCA“ גיט צו די פאדלאגעס, פאסאזשען און לינאלעאום א שענע און לאנגדויערדע האפטיגען גלאנץ אהן בענוצען זיך מיט בערשטען.

„Jaśniej Słońca“

פערטרעט אייל-פארב, פארבט ווייסע פאדלאגעס אין פערלויף פון א שעה איף די פארבען:

מאכאגאניאווע און טינקעל ארזשעכאווע

פרובט און איהר וועט זיך איבערציייגען!

פערקויף אין אלע סקלאד-אפטעקשנעס, זייף און פארב געשעפטען.

בעקאנטמאכונג!

די פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה אין קעלץ מאכט בעקאנט, אז אין יודישען שפיטאל אין קעלץ וואקירט א פאכטען פון א פראקטי-קאנטקע אויף א בארימהארציגע שוועסטער וועלכע, וועט בעקומען די גאנצע אויסהאלטונג, ווי אויך וואוינונג, הייצונג און בעלייכטונג.

פארצוג האבען די, וועלכע האבען שוין וועלכע ס'איז נאר פראקטיק.

אפערטען ווערען אנגענומען אין ביורא פון דער קהלה יעדען טאג פון 9 פריה ביז 3 נ. מ.

די פערוואלטונג פון דער יודישע קהלה אין קעלץ.

קעלץ דעם 27/11 1925.

צי דארפען מיר שיקען א דעלעגאציע צו די ראדאמער לאנדס - לייט אין אמעריקא?

א רייהע יודישע שטעדט אין פוילען האבען לעצטענס ארויסגעשיקט ספעציעלע דעלעגאציעס צו זייערע לאנדס-לייט קיין אמעריקא, אום בעקאנט צו מאכען זיי מיט דעם דלות און נויט, וואס הערשט צווישען זייערע ברידער אין די אלטע היימען, און כדי צו ארגאניזירען פאר זיי א ממשות'דיגע הילף. די דאזיגע דעלעגאציעס האבען, ווי מיר לעזען אין פערשידענע פראווינציעלע צייטונגען, געהאט דעם געהעריגען ערפאלג.

אזוי צ. ב. ש. זענען אזעלכע דעלעגאציעס לעצטענס ארויסגעשיקט געווארען פון ביאליסטאק און לובלין, און עס זענען דארט טאקי, צווישען די לאנדס־לייט פון די דאזיגע שטעט, ארגאניזירט געווארען ברייטערע אקציעס אויף קרעדיט-צוועקען, ווי אויך אויף פילאנטראפישע צוועקען.

די לאגע אין ראדאם און געזעלשאפטליכע און פילאנטראפישע אינסטיטוציעס איז ווייט פון צו זיין א בעסערע, ווי אין די איבענדערמאנטע שטעדט, די פארשטעהער פון די דאזיגע אינסטיטוציעס אונזערע זענען אפאטיש און נידערגעשלאגען, און עס איז פערלוירען געווארען די אמונה און די היימישע סקארבאווע מיטלען ארויסצוהעלפען אין א עת-צרה, ווי למשל א צייכען-פערקויף א ד ע ר א אוועגד. ווערט נאך דירך וועמען יא ארגאניזירט א גאסען-זאמלונג, איז דאס נישט מעהר ווי א פערלוסט פון צייט און מיה, קיין שום ממשות'דיגע רעזולטאטען איז שוין דערפון נישטא.

צי וואלטען מיר אויך נישט געדארפען אין אזא צייט אויפהויבען אונזערע אויגען צו אונזערע ברודער אין יענער זייט, אקעאן, אום פון דארט צו ערווארטען עפיס הילף.

עס איז אמת, אז דער אינטערעס פון אונזערע לאנדסלייט צו אונזערע היימישע צרות איז שטארק אבגעקיהלט געווארען. זיי האבען לעצטענס פערלוירען זייערע אלע סענטימענטען צו זייער היימאט. אויך דער קאנטאקט מיט די היגע קרובים איז איצט א פיל שוואכערער, ווי ער איז געווען מיט א צייט צוריק, דאך זענען מיר זיכער, אז ביים איבערגעבען זיי בערזענליכע גריסען פון אונזער נויט און עלענד, וואלטען צוריק אויפגעפרישט געווארען ביי זיי אלע אמאליגע ערינערונגען און זיי וואלטען זיך צוריק אנגעהויבען צו פעראינטערעסירען מיט זייער אלטער היים און וואלטען פאר אונז ארגאניזירט די הילף, אין וועלכער מיר נויטיגען זיך.

דער איינציגער אויסוועג איז, לויט אונזער מיינונג, אויך צו שיקען אזא דעלעגאציע צו אונזערע לאנדסלייט, הגם דאס שיקען אזא דעלעגאציע איז פערבונדען מיט נישט קיין קליינע אויסגאבען, דארף עס נישט אבהאלטען דערפון. די, וועלכע וואלטען זיך געדארפען פעראינטערעסירען מיט דעם דאזיגען פארשלאג, זענען: בית-יתומים, עזרה, בית לחם און לינת הצדק, אלס די אינסטיטוציעס, וועלכע זענען די פאפולערסטע ביי אונז אין שטאדט-און נויטיגען זיך מעהר אין א ממשות'דיגער אויסערליכער הילף.

א. ל.

סתירות נאך סתירות

פון

משה בראדערזאָ.

די יודישע פוילישע פערשמענדיגונג איז די לעצטע טעג ווידער ארויסגעשווומען אויף דער אויבערפלאך פון דער יודישער פרעסע.

מען האט שוין כמעט געהאט איינגאנצען פערגעסען אט די מיספערשטענדעניש, און אט —

קומט אן א ידיעה, אז פון סעקרעטאריאט פון דער פעלקער-ליגע זענען ארויסגעשיקט געווארען קאפיעס פון דעם דאזיגען מערקווירדיגען אפמאך, קאפיעס פון אן אוניקום אין זיין מין אפשריפטען פון אנ'אויסטערלישען דאקומענט, וועלכער איז זעהר ענהליך צו א רחמנות'דיגער אינטערפעלאציע, וואס אלע איהרע פונקטען האבען קיין שום ממשות און גיבען קיינעם נארנישט...

בשעתו האבען מיר זיך גענוג ענטוישט און געהאט צו זיך גופא פרעטענזיעס, הלמאי עס האט נאר געקאנט דערלאזט ווערען די דאזיגע קליינשטעטלדיגע „גאליציאנעריי", וואס שמעקט מיט דעם אומווירדיגסטען מאשקענטום, און הלמאי מיר האבען אויף עפיס געהאפט.

אין דעם ים פון טאג טעגליכען יודישען עלענד איז עס אבער געווען א חיי שעה — אט דאס רעדען וועגען דעם, דאס קלעהרען, אפשר איז דער „משיח" אויך א גאט, אפשר איז אזא „פאליטיק" אויך אזא מין אופן פון אויסטערלישען אונטערהאנדלען...

פון דעם רייך-בנין האט זיך אבער אויסגעלאזט אנ'ארימער בוידעם, און די 12 פונקטען האבען בעקומען אנ־

י. מ. שויכעטזאָהן.

איז אפגרונד

(א שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

שטעהענדיג אזוי ביים פארט פון ארגענטינא, איז מענדעלי געשטאנען מיט זיין מחנה לעבעדיגע סחורה און געשלאסען בעקאנטשאפט מיט'ן מיסטער פיליפ, דעם אבנעמער פון דער סחורה, מענדעלי איז ביי זיך נישט אראבגעפאלען געגען דעם גראב-בייכיגען גפש און זיך געהאלטען מיט שטאלץ, אז מיסטער פיליפ זאל וויסען, אז ער איז נישט קיין ליאדע משרת ביי דער אדעסער פירמע. מענדעלי האט גערעדט דרייסט און געפרעגט: אנו, מיסטער פיליפ, וועט מען אלזא, אמערשטענס צו אייך פערפאהרען, א יא?

— אנו, געוויס, געוויס, מיסטער מענדעלי אדעסער - האט מיסטער פיליפ שטראהלענד פון צופרידענהייט געשמייכעלט, פאר גרויס גליק וואס די סחורה איז שוין בשלום אנגעקומען אהן מכשול.

ביידע מיידלעך, סארא מיט ליזא האבען זיך צוגעקוקט צו דער דאזיגער געשלאסענער בעקאנטשאפט און דער געשפרעך צווישען מיסטער פיליפ מיט מענדעלי, איז זיי געווארען א ביסעל פערדעכטיג. עפיס האט אין זיי א אימה'דיגער פארגעפיהל, אפילו נאך נישט קיין קלארער. א ציטער געטון און סארא איז א בלאסע פון שרעק ארויפגעפאלען אויף מענדעלי'ן און מיט טרעהרען איהם געפרעגט:

— מענדעלי, וואוהין פאהרסטו מיט אונז, האסט דאך אונז געפיהרט צו דיינע עלטערן, לאמיר אהיימפאהרען צו זיי, מענדעלי, מענדעלי.

– אבער וויין נישט, סארא, בערוהיג דיך, האט זיך מענדעלי ביי איהר געבעטען, אנ'איבערגעשראקענער, מיט א פערשטיקט קול, וואס טוט זיך מיט דיר, דאס איז דאך דער מיסטער פיליפ, דער רייכער שותף פון אונזערע עלטערן, דו פערשעמסט דאך מיך, סארא, סארא, ס'איז נישט שעהן פאר דיר, אלס מיין כלה.

סארא האט זיך פערשעמט און בערוהיגט און מיסטער פיליפ האט שמייכלענדיג גערעדט צו איהר מיט העפליכקייט, ווי מ'נעמט איין א וויינענדיג קינד:

– נו, געוויס, פריילין; ס'איז ווירקליך נישט שעהן, זי בעליידיגען דאך מיך. איך בין דען אזעלכער, פאר וועמען מ'ברויך זיך שרעקען, איך בין מיסטער פיליפ, א גרויסער פוטער-סוחר אויס אדעס, האבען זי פריילין קיין אנגסט.

די איבעריגע אגענטלעך פון מיסטער פיליפ האבען זיך אויך ארייגגעמישט צו בערוהיגען די איבערגעשראקענע סארא, וועלכע האט זיי אלע עלעקטריזירט מיט איהר שעהנקייט; אלע האבען זיך צו איהר געווענדעט מיט א געמאכטער עטיקעטע פון דאמען-עהרע און גערעדט צו איהר:

— אך וואס שרעקען זי זיך, פריילין, ס'איז דאך מיסטער פיליפ, אונזער שעף מיסטער פיליפ, ער איז דאך אזא פיינער מאן.

צווישען מיסטער פיליפ'ס אונטערהעלפער האט זיך געפונען איינער

אינטעי־נאציאנאלע בעדייטונג, און וועלען געשטעלט אונטער דער שוץ פון דער פעלקער ליגע.

מילא שוין אפגערעדט, וואס עס איז א מורא׳דיגער לאפסוס און נאך א פיינליכערע סתירה, ווען א מלוכה שליסט מיט א טייל פון איהרע בירגער־אפמאכען, וואס די פונקטען זייערע גרייכען ווייט נישט די אנגענומענע כללים פון איהר קאנסטיטוציע און גלייכבערעכטיגונג – איז עס נאך (ווייך געזאגט) נישט בעשיידען צו ענטפלעקען די „הנחות" פאר׳ן פארום פון דער ברייטער וועלט!

צי איז דען דא א נויטיגקייט צו פאראדירען מיט טובות, וואס מ׳איז זיי מוחל, און וואס זענען ווייט פון בעפרידיגען עלעמענטארסטע הצטרכות׳ן פון פרייע גלייכבערעכטיגע בירגער אין א פרייער רעפובליקאנטער מלוכה".

קאכט זיך ביי אונז אין קאלא ווידער וועגען דעם דאזיגען אפמאך—און אזא פערשוינליכקייט ווי דער ווארשאווער וויצע־פרעזידענט דעפ. ד"ר איל־סקי ווייסט אפילו נישט פון וואס צו זאגען, און דערצעהלט פאר אונזער קארעספאנדענט אין קאנאדע, אז אזא אפמאך איז קיינמאל נישט געשלאסען געוואָרען, און אז וואלט געווען א מיספערשטענדיגען זיך מיט אייגענע בירגער־

זעלבסטפערשטענדליך. איז דאס א מיספערשטענדניש, אבער וואס זאגט דערצו דער דריטער צוזאמענפאהר פון דער אלפוילישער יוגענד?

א, די דאזיגע קולות זענען האפערדיג!

זיי זענען פול מיט בטחון, און קאמפלוסטיגקייט!

אויף זייערע פלייצעס וועט אונזער יוגענד לאנד ארויס פון דער שווערער קריזיס־פערלעגענהייט, און זיי וועלען אראפברענגען די הצלחה און די ברכה אויפ׳ן בעפרייטען פאטערלאנד.

אויב די פאטערס, און די זיידעס זענען געווען פערקנעכט, און די אראפגענומענע יאכען דריקן נאך איצט און מאכען שפל די פסיכיק פון די עלטערען—דערפאר אבער וועט דער נייער דור, דער נאך דור פון זשעראמסקי׳ס „פשעדוויאשניע" אראפברענגען דעם פריהלינג!

עס בליהען שוין די קנאספען פון דער דאזיגער יוגענד, און אט וואס פאר א בעשלוסען, אומגעפעהר, זי טראגט ארויס:

„עס דארפען געטאדעלט און בעקעמפט ווערען די פאציפיסטישע לאזונגען, וועלכע ווערען לעצטענס געפרעדיגט און וועלכע שוואכען אפ די אויפמערזאמקייט פון פאלק און במילא אויך די פאלקס פעהיגקייט צו קאמף און בכלל צום לעבען.

עס דארף פערשטארקט ווערען דער מיליטערישער גייסט אין פאלק, די שול יוגענד דארף בעקומען א מיליטערישע צוגרייטונג א. אז. וו.

קיין שום קניות פאר די אקאדעמישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס טארען נישט געמאכט ווערען נישט ביי יודען, נישט אין אויסלאנד".

דאס זענען יוגענד־בלימלעך, וואס וואקסען געדיכט אויף די פעלדער פון פוילישע אקאדעמיקעס, וואס מעהרען זיך פון טאג צו טאג אין דער פרייער אטמאספער פון... אונוויסענהייט, און –

אויב אונזער פערספעקטיווען מיט די מיושב׳דיגע מיטבירגער אין לאנד זענען נישט געווען קיין מזל׳דיגע טאג ווער ווייסט אויף ווי ווייט קאן גרייכען אונזער ווייטזיכטיגקייט און וואס׳ערע אפמאכען רייך׳ס אייניקלעך וועלען דארפען שליסען מיט דער פון קאפ ביז די פיס בעוואפענטער אלפוילישער יוגענד!?

מיר האבען אבער דאך בטחון, דעם אונ׳אויפהערליכען בטחון, וואס האט שוין נישט איין סתירה איבערגעליטען און איבערגעלעבט!

⊚⊚⊚⊚

וואס האט דער גערער רבי געזאגט

א פארשטעהער פון א פויליש־יודישער צייטונג?

יודען איז שלעכט—דארף מען תפלה טוהן.—צי דארפען יודען פאהרען קיין ארץ־ישראל?—דעם רבינ׳ס מיינונג וועגען דער ארץ־ישראל בעוועגונג.— ר׳ עקיבא האט א טעות געהאט.— א קאנגרעס פון וועלט־יודענטהו׳ם איז געגליכען צו שעטנז און כלאים.— צי דארף די „אגודה" אריינטרעטען אין די „יודישע אגענץ"?

א מיטארבייטער פון „נאש פשעגלאנד" האט בעזוכט דעם גערער רבי און געהאט מיט איהם א געשפרעך וועגען אקטועלע פראגען פון יודישען לעבען. דער רבי האט תחילת מיט׳ן זשורנאליסט נישט געוואלט רעדען, ערקלערענדיג, אז ער האט נישט וואס צו זאגען, ער איז נישט קיין כלל־טהוער.

ווען דער זשורנאליסט האט איהם אבער דאך געבעטען זיך ארויסזאגען וועגען זיין שטאנדפונקט אויף אקטועלע פראבלעמען האט דער רבי איהם געענטפערט אויף זיינע געשטעלטע פראגען.

מכח דעם מצב פון דער יודישער בעפעלקערונג האט דער רבי געזאגט:

— אמת, די לאגע פון יודענטהום, בפרט די עקאנאמישע, איז זעהר א שלעכטע, דאס ווייס איך, אבער מעהר נישט. ווייל אז עס געהט א חסיד גוט, ווייס איך וועגען דעם שוין נישט. ווען עס געהט איהם אבער, חלילה, שלעכט - דעמאלט ווייס איך, ווייל ער קומט צופאהרען און בעקלאגט זיך. דאס איינציגע, מיט וואס כ׳קאן א חסיד העל־

הערשעלע בענקאט, שוין אנ׳אלטער פרויען סוחר, וואס האט געהאט אויף זיין געוויסען הונדערטער קרבנות פון פערפיהרטע יודישע טעכטער און איז צום דאזיגען מסחר געווארען אזוי ציניש און ברוטאל, אז ער האט נישט געקענט פערטראגען דאס פיינע, דעליקאטע רעדען צו סארא׳ן; ער איז געוואוינט געווען, אהן שום צערעמאניעס און פערשטעלטקייט אריינצופאנגען זיין קרבן און איינס־צוויי, גלייך איהם דערצעהלען די געשיכטע, צו נעמען ער איז אריינגעפאלען. דעריבער, אז ער האט זיך איצט צוגעהערט, ווי מיסטער פיליפ מיט זיינע אנדערע קאלעגען שפילען זיך מיט גלאטיגע נעצען פון שעהנע רייד האט עס איהם איינפאך גערעשעט. ס׳האט ביי איהם אויסגעזעהן ווי מיסטער פיליפ מאכט זיך נישט מעהר, ווי נאריש, ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטען, און אויסגעדרעהט זיך, אויסשיסענדיג אין א געלעכטער, פארציהענדיג מיט די וואסערדיגע ליפען:

— פיפ, פיפ, יא, יא, מיסטער פיליפ, אונזער שעף א פיינער מאן, יא, יא, זיי וועלען שוין וויסען די שמענדריקעס, די ווייבערישע לעמעשקעס, וואס דער מיסטער פיליפ איז עס פאר א פיינער מאן!.. צוי מיין בויך, איך האלט נישט אויס...

הערשעלע בענקאט האט נישט אויסגעהאלטען און נישט קענענדיג איינהאלטען זיין אפענהערציגקייט און נישט האבענדיג צו וועמען האט ער כאטש צו זיך אליין גערעדט און געלאכט...

מענדעלי, זעהענדיג, אז סארא האט זיך ווירקליך בערוהיגט האט ער זי און אלע איבעריגע פארגעשטעלט פאר מיסטער פיליפ, וועלכער האט זיי ווייטער פארגעשטעלט פאר זיינע מיטהעלפער און אזוי ארום האבען זיי זיך אלע בעפריינדעט.

מיסטער פיליפ האט באלד א פייף געטון צו די פון נאהנט שטעהענדיגע, פינף שעהן אויסגעפוצטע אויטא׳ס, וועלכע זענען אויגענבליקליך גלייך צוגעפלויגען צו דער קאמפאניע און די שאפערס האבען געעפענט די טירלעך אריינצוגעהן.

מיסטער פיליפ מיט מענדעלי׳ן האבען איינגעטיילט די געסט אין גרופעס, און האט זיך אריינגעזעצט, די שאפערס האבען אריבערגעווארפען די דעכער און די אויטא׳ס האבען גענומען פליהען ווי פייל אויס׳ן בויגען, ארומוויקלענדיג זיך מיט וואלקענס שטויב.

— — — — — — — — — — — — — — — —

דער רייכער נעגער איז געווען די גאנצע צייט בעהאלטען אין פארט און זיך צוגעקוקט פון דארט אלעס, וואס איז דא פארגעקומען. כאטש ער האט נישט פערשטאנען וועגען וואס עס רעדט זיך, האט ער זיך פונדעסטוועגען, ווי עס איז אנגעשטויסען וועגען וואס עס האנדעלט זיך. קלאר, אז דאס זענען פרויען־הענדלער, האט דער נעגער נישט געוואוסט, נאר צוליעב סארא׳ס איבערגעשראקענקייט און וויינען האט ער זיך אויף עפיס פערדעכטיגעס אנגעשטויסען.

(פארטזעצונג קומט).

פען, איז תפלה-טוהן. ווייל וואס ווייס איך? כ'ווייס אזוי פיעל, וויפיעל יעדער אנדער'ער יוד, און ווי יעדער יוד בין איך תמיד גרייט תפלה צו טוהן, מ'דארף נאר תפלה טוהן און אבער אמאל תפלה טוהן. יעדער יוד דארף רק תפלה טוהן. נאר תפלה טוהן, ווייל ס'איז שלעכט, זעהר שלעכט. ווען עס וואלט אפילו א מיניסטער צו מיר געקומען, וואלט איך איהם אויך די אייגענע עצה געגעבען.

דער רבי האט דעם זשורנאליסט געפרעגט, וואס עס הערט זיך אין ווארשא, צי ס'איז שוין דא א נייער קאבינעט? ווען דער זשורנאליסט האט דערויף בעמערקט, אז דער רבי אינטערעסירט זיך א פנים דאך מיט פאליטיק, האט ער בעקומען א תשובה:

— חלילה! כ'האב נאר עפעס געהערט, האב איך זיך סתם אזוי, בהיסח-הדעת דערמיט פעראינטערעסירט.

— ווי איז דעם רבינ'ס מיינונג וועגען דער עמיגראציע קיין ארץ-ישראל?

— איך אליין האב די רייכסטע חסידים, וואס זענען בכח זיך מפרנס צו זיין אין ארץ-ישראל, געהייסען פאהרען אהין. איצט אבער קען איך דאס אויך נישט טוהן, ווייל אויף וויפיל איך ווייס פון דעם, וואס עס דערצעהלען מיר מיינע בעקאנטע פון ארץ-ישראל, איז אויך דארט די עקאנאמישע לאגע א שווערע. מ'קאן דאך נישט מענשען ארויסשיקען אויף נויט און דחקות. ווען דא אין פוילען וואלט די רעגירונג נישט ארויפגעלעגט אזעלכע גרויסע סימעס אויף אונפראדוקטיווע הוצאות, וואלט זיך די לאגע פערבעסערט.

ווען דער זשורנאליסט האט דעם רבי'ן ווייטער געפרעגט, וואס ער האלט בכלל פון דער ארץ-ישראל בעוועגונג אלס שטרעבונג פון גאנצען יודישען כלל, האט דער רבי געענטפערט;

— און וואס וועט דאס העלפען? מען דארף האבען בטחון אין רבונו-של-עולם.

דער זשורנאליסט האט בעמערקט, אז ביי דעם בטחון אין גאט קאן מען פונדעסטוועגען נישט שטעהן אין א זייט און צוקוקען זיך גלייכגילטיג צו אלץ, וואס שפילט זיך אב פאר אונזערע אויגען, אויך אונזערע אבות האבען אקטיוו מיטגעווירקט צו שאפען א בעסערע צוקונפט פאר'ן פאלק, ווי למשל, די מכבים, רבי עקיבא.

— א, רבי עקיבא! רבי עקיבא האט א טעות געהאט, ער האט געמיינט, אז בר-כוכבא איז משיח. רבי עקיבא האט אויך געקענט א טעות האבען. איבריגענס מ'דארף נישט פאהרען קיין א"י ישראל כדי עובר צו זיין אויף די מצות פון דער תורה, אין הייליגען לאנד דארף מען די הייליגע תורה נאך מזהר אבהיטען.

דער זשורנאליסט פרעגט דערויף דעם רבי'ן וואס זיין מיינונג איז וועגען א יודישען וועלט - קאנגרעס, אין וועלכען עס זאלען זיך בעטייליגען אלע יודישע פארטייען און וואס זיין ציעל זאל זיין מיט פעראייניגטע כוחות צו דינען דעם יודישען כלל. דער רבי האט דערויף געגעבען פאלגענדע תשובה;

שעטנז און כלאים, וועלכע די תורה האט גע'אסר'ט זענען א סימבאל. די תורה האט גע'אסר'ט צו מישען פלאקס מיט וואל און האט פערוועהרט אויף איין פעלד צו זייהען תבואה און פלאנצען וויינגערטנער. קיינמאל וועט דאס רעליגיעזע יודענטום זיך נישט פעראייניגען מיט מענשען, וואס זענען כופרים בעיקר. מיר וועלען זיך נישט זעצען מיט זיי צו איין טיש, כ'גלויב אז גאר די השגחה פרטית קאן אונז העלפען.

—און ווי איז דעם רבי'נס מיינונג וועגען דער „יודישע אגענץ"? צי דארף די „אגודה" אריינטרעטען אין די דאזיגע ארגאניזאציע.

—איך ווייס גארנישט וועגען דעם איך מיין, אז מ'קאן אויך דא אין פוילען צונויפזאמלען די נויטיגע פאנדען. איבריגעס, איז דא די עקאנאמישע לאגע דערווייל א שלעכטע. די סוחרים און בעלי מלאכות האבען פערלוירען די פרנסה, די חסידים קלאגען זיך אויף די גרויסע שטייערען.

דער רבי האט דעם זשורנאליסט דערלאנגט די האנד און זיך מיט איהם בעזעגענט.

■■■■■■

בערקע גנב

(ערצעהלונג) פון מ. שווארץ

אויפגעוואקסען איז ער א יתום, ווען ער איז אלט געווארען צוויי יאהר איז איהם די מוטער אפגעשטארבען. דער פאטער, א שניידער. איז באלד נאך דער מוטערס טויט אוועק נאך אמעריקא, און איהם בערק'ן איבערגעלאזט ביי א באבען, זיין מאמעס מאמע אן'אלטע יודענע, אנ'אלמנה, אז זי זאל איהם אויפכאדעווען, בערקע איז אויפגעוואקסען א יונג א לאבוס, קליינערהייט, ווען ער איז נאך געגאנגען אין חדר, האט ער זיך אנגעהויבען געוואוינען צו גנב'ענען, פלעגט ביי די חברים אין חדר א וועקגנב'ענען דאס ברויט און געלד, וואס די מאמע האט זיי מיטגעגעבען אין חדר אריין, און פלעגט זיי אויך אנרעדען צו זעהר שלעכטע זאכען, און די עלטערען פלעגען זייערע קינדער פון חדר אפנעמען. זיי האבען נישט געוואלט, אז זיי זאלען זיין צוזאמען מיט בערק'ן און אזוי נאך פלעגט מען איהם פון יעדען חדר ארויסטרייבען, ווייל מען האט נישט געוואלט, אז ער זאל די איבריגע קינדער קאליע מאכען, און אזוי איז בערקע—ווען ער איז עלטער געווארען אויפגעוואקסען א פשוט'ער גנב, פלעגט זיך ארומדרעהען א גאנצען טאג אין מארק, האלטענדיג אין דער האנד א שטעקען מיט א שפיציגען גאגעל אין סאמע שפיץ, און ווען ער פלעגט פערביי געהן פאר א קראם פון אויבס, פלעגט ער מיט'ן שטעקען אויפשטעכען א עפיל, אדער א בארנע, און ד. גל.

שפעטער אין א צייט ארום איז איהם די באבע אויך אפגעשטארבען, דא פלעגט ער שוין פאר קיינעם קיין מורא האבען, זומער פלעגט בערקע א גאנצע צייט פערברענגען אין דארף, גע'חבר'ט זיך מיט שקצים, זיך אויסגעלערענט שפילען אויף א מויל-הארמאניע, געשפילט אויף פויערישע חתונות, שטענדיג געגאנגען אין בלויזען קאפ, געפרעסען חזיר, ווינטער פלעגט ער קומען צוריק אין שטעדטיל אריין, א אפגעברענטער פון דער זון, און א גוי'עש היטעל מיט א לעדערנעם דאשיק, פון וואנען ער האט געלעבט האט קייגער נישט געוואוסט, ביינאכט פלעגט ער נעכטיגען אין באד איינער אליין. אנטאן דער געשטאפעלטער גוי מיט'ן בלינדען אויג, א הייצער, פלעגט איהם מאכען א געלעגער ביים אויוועז, און דערפאר פלעגט בערקע איהם מוזען שפילען אויף די הארמאניע שעהנע פויערשע לידלעך.

איינמאל האט מען בערקען געפאקט ביי עפיס א גנבה, ער האט ביי א רייכען פריץ פון א שטאל א פערד ארויסגע'גנב'עט, א גאנצען זומער איז ער אין תפיסה אפגעזעסען, דארט האט ער בעקומען אזוי געשלאגען, אז מען האט איהם די לינגען אפגעהאקט. פאר סכות-צייט איז ער פון תפיסה ארויס, א קראנקער, א צעבראכענער, בעשפיגען מיט בלוט, און א גאנצען טאג געהאלטען אין איין הוסטען, און א טויטע בלאסקייט האט זיך איבער זיין פנים בעצויגען, ער איז א גאנץ אנדערער מענש געווארען, אויפגעהערט גנב'ענען, און אז ער פלעגט אין גאס געהן, פלעגט ער האלטען די אויגען אראפגעלאזט, פערקלערט ווי ער וואלט שטענדיג גע'חלומט פון עפיס. ער איז אויך געווארען א בעל-תכלית, האט זיך אבגעדינגען ביי א שטריק-מאכער, אנ'אלטען גוי, און פאר א ביסעל עסען פלעגט ער א גאנצען טאג דאס ראד מיט פאקעלעס דרעהן.

שפעטער איז איהם די ארבייט צו שווער געווארען, ער האט אנגעהויבען אלץ מעהר הוסטען, און א שטעכעניש האט זיך איהם אין די לינקע זייט אריינגעלעגט, ער האט זיך געמוזט פון דער ארבייט אפזאגען, און פלעגט זיך א גאנצען טאג אין שטעדטיל ארומדרעהן. די קינדער האבען געהאט אויף איהם רחמנות, פלעגען איהם אפט געבען ברויט, קעכצנס פלעגען איהם אביסעל עסען ארויסברענגען, און ביינאכט האט ער ווייטער גענעכטיגט אין באד. וואס אמאהל איז ער געווארען אלץ קראנקער, און עפיס א געפיהל פון אימה האט איהם אנגעהויבען בעהערשען; ער האט אנגעהויבען מורא קריגען אז ער וועט שטארבען...

און איינמאל ווינטער ביינאכט איז זיך בערקע אזוי געלעגען איינער אליין אין באד, אין דרויסען איז א פראסט און א זאוויערכע געווען, וואס האט געהאלטען אין איין רייסען די קליינע צערשמירטע-פענסטערלעך פון באד, וואס האבען זיך קוים געהאלטען אויף די פוגעס, א הונד האט געבילט, יאמערליך געוויינט זיך פון דער קייט געריסען, צייטענ— ווייז האט זיך אויך געהערט עפיס א געוויין פון א קינד, אין אויווען זענען נאך געלעגען עטליכע שטיקער רויטע קוילען, וועלכע האבען געווארפען א טונקלע רויטען—שיין, אויף די ווייס געקאלעכדיגע ווענד פון באד, און בערקע האט געגלאצט מיט אויפגעריסענע אויגען צו די קליינע פענסטערלעך ארויס און געקלערט:

– אז יעדעס מאל ווען עס שטארבט ווער ביינאכט, וויינען אזוי די הונד... און כדי זיך אליין צו מאכען אביסעל היימלעך, האט ער זיך אנגעהויבען אונטערצופייפען א לידעל, ארויסגענומען יעדעס מאל פון טאש א שטיק

פאפ־ער, עס אריינגעווארפען אין אויווען אריין, פון וועלכען עס האט זיך געגעבעזי יעדערעס מאל א צינד אן, געווארען א פלאם אין באלד אויטגעגאנגען...

און עפיס ווערט בערק'ן אזוי אומעטיג, און א שטילע בענקשאפט הויבט איהם אן ביים האַ־צען נאגען, איהם ווילט זיך איצט ווערמען זעהן, עפיס א ווארט ארויסריידען... יענעם וואס דערצעהלען... און א טיפער קרעכץ רייסט זיך פלוצלינג פון זיין קראנק הארץ ארויס;

—אוי ווי נישט גיט איז צו זיין אליין!

און אזוי איז ער אפגעלעגען א צייט לאנג, געגלאצט מיט די אויגען ארויף צים פערויכטען שווארצען באלקאן פון באד אין איינגעשלאפען.

אזוי האט בערקע פערברענגט א גאנצען ווינטער, ביז עס איז געקימען פאר פסח פריהלינג־צייט, ווען די זון האט זיך אנגעהויבען שוין יעדען טאג בעווייזען און געשאטען מיט שטראלען און צעשמאלצען דאס לעצטע ביסעל שניי, וואס עס איז נאך ערגיץ אין די גריבלעך געלעגען בעהאלטען און אויסגעטרייקענט די קליין־שטעטעלדיגע בלאטעס. דעמאלט האט זיך בערקע בעוויזען אין שטעדטיל, אבער נישט אזא אומעטיגער ווי אין ווינטער, זיין פנים האט דאס מאל גאר אנדערש אויסגעזעהען, יעדען טאג פלעגט ער געהן אונטער'ן שטעדטיל שפאצירען און זיך אוועקשטעלען אויף דער בריק און קוקען דארט ווייט, ווי אויף יענער זייט וואסער, וואו עס זעהט זיך ארויס די ווינד־מיהל, דארט איז שוין אלעס מיט גרינעם גראז בעוואקסען, א שטילע בעהאלטענע פרייד האט זיך מיט א מאל אין זיין הארץ צוגאסען און ער האט צו זיך אליין גערעדט:

— אי, זאל נור דער זומער קומען! זאל נור ווערען גוט ווארעם. —

און פאר גרויס שמחה הויבט ער אן הין און צוריק אויף דער בריק צו שפרינגען, כאפט יעדעס מאל פון אויף דר'ערד א שטיינדעל, ווארפט עס אין וואסער אריין, קוקט זיך לוסטיג צו, ווי אין וואסער פאלדען זיך, וואס אמאל גרעסערע רייפען, און ווערען באלד צוריק צו־שווימען, נור פליצים בלייבט בערקע שטעהן ווי געלעמט, דער שטארקער הוסט הייבט איהם אן צו שטיקען, ער האלט אין איין הוסטען, און עפיס סיהלט ער ווי א שטיק הארץ וואלט זיך אין איהם אפגעריסען, ער בויגט זיך איבער'ן פארענץ פון בריק אריבער, און שפייט אין וואסער אריין א שטיק פערגליווערט בלוט. בערקע האט באלד דערפיהלט, אז אט מיט דעם שטיק בלוט האט ער שוין זיין גאנץ לעבען אויסגעשפיגען.., און לאנג, לאנג, איז בערקע אזוי געלעגען א טויט בלאסער, שוין אהן כוחות אנגעלענט אויפ'ן פארענץ פון בריק און ט־ויריק געקוקט, ווי דאס שטיק בלוט שווימט, טאנצענדיג אויפ'ן אויבערפלאך פון קלארען וואסער.

— — — — — — — — —

איינמאל אין א שעהנעם פריהמארגען האט זיך דאס גאנצע שטעדטיל דערוואוסט, אז בערקע איז געשטארבן, א יודישער קצב, וואס איז געפאהרען פאר־טאגס פון דארף אין שטאדט אריין, האט געטראפען בערק'ן ליגען נעבען בריק א טויטען און איהם שפעטער צו קבר ישראל געבראכט.

קעלץ.

אטרויעריגע פאמיליע־טראגעדיע.

אריה־הירש קאגאן פון סטאלוויצי, ווילנער קרייז, גיט אונזער איבער פאלגענדע געשיכטע וואס האט ביי זיי לעצטענס פאסירט: אויף מיישעגאלער טראקט, 2 קילאמעטער פון שטעדטעל שמייט א קרעטשמע. דארט האט געוואוינט די פאמיליע שלאסבערג וואס איז בעשטאנען פון 5 פערזאן: מאן און פרוי—אין עלטער פון 29—34 יאהר און 3 קליינע קינדערלעך אין עלטער פון 1—6 יאהר. די פאמיליע האט געלעבט פון דער קרעטשמע נישט שלעכט. זיי האבען אויך פארמאגט 20 דעסיאטינעס ערד. מיט א צייט צוריק האט ש.'ס פרוי גענומען א יודישע דינסט־מיידעל פון סטאלוויצי. נחמה מאקער, א יתומה, 16 יאהר אלט, א שיין מיידעל דערצו. די לעצטע האט נושא חן געווען ביים בעל־הבית און האט פארפירט מיט איהר א גוט לעבען הינטערען ווייבס רוקען ווען ער פלעגט פארען קיין סטאלוויצי אדער קיין ווילנע, פלעגט ער איהר מיטנעמען. לעצטענס האט די פרוי גענומען בעמערקען דאס איהר מאן בעציהט זיך צו דעם דינסט מיידעל עפעס אויפפאלענד.

צווישען פארעל פלעגען אפט אויסברעכען קריגערייען. פרוי ש. האט געוואלט די דינסט־מיידעל ענטזאגען, נאר דער מאן האט נישט געלאזט. פון דער מעשה האט זיך אויסגעלאזט נישט קיין גוטער סוף. דאס דינסט־מיידעל האט גענומען שוואנגערן. ש. זעהענדיג, אז עס איז צו ווייט פערגאנגען האט שוין אייך געוואלט פטור ווערען פון דער דינסט, אבער די לעצטע האט זיך נישט גערי־הרט פון ארט. ש'ס פרוי איז פון דעם קראנק געווארען, אוועקגעפאהרען קיין ווילנע, וואו זי איז שפעטער געשטארבען. דער טויט פון דער פריהצייטיגער יונגער פרוי האט שטארק געווירקט אויפ'ן מאן.

פאריגע וואך האט ש. גענומען צווינגען זיין דינסט־מיידעל זי זאל פערלאזען זיין שטוב, ווען זי האט אבער געמאכט זיך נישט וויסענדיג, האט ער מיט א שטיק האלץ אראפגעלאזט איהר איבער'ן קאפ, פון וואס זי איז געפאלען און מפיל געווען. זי איז אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל, וואו זי איז פאריגען מיטוואך געשטארבען. ש. האט זיך פון אלע צרות פער'סמ'ט מיט א גלאז קארבאל און איבערגעלאזט אויף גאט'ס באראט די 3. קליינע קינדערלעך.

די יתומימלעך האט דערוויל צוגענומען דער ארטיגער שוהט.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

גרויסער יודישער פראצעס אין ראדאם.

ה' קעסטענבערג אנגעקלאגט דעם געוו. רעד. פ. פאגעלמאן פאר בעליידיגען איהם אין דער פרעסע. —דער פראצעס האט נישט זיין גלייכען אין דער געשיכטע פון די רבנים אין פוילען. —גרויסער חלול השם. — ס'ווערען אויפגעדעקט מעשים, וואס טרייסלען אויף יעדען איינעם, וואס האט אין זיך א יודישען פונק.—דער יודישער כבוד ווערט געטרעטען מיט די בלאטע צוגלייך.—ס'ווערען קאנפראנטירט די עדות פון ביידע צדדים און אין די אויגען לייקענט איינער אפ דעם צווייטען.

1-טער טאג.

היינטיגען מאנטאג 10 אזייגער אין דייר פריה האט זיך אין היגען קרייז־געריכט אנגעהויבען דער פראצעס צווישען ה' קעסטענבערג מיט ה' פאגעלמאן. נאכן דורכפיהרען די שבועה־פראצעדור מיט די עדות פון ביידע צדדים לייענט מען פאר דעם בעשולדיגונגס אקט און דער טריבונאל טרעט צו צו בעטראכטען דעם פראצעס. פארזיצענדער ה' סאוויצקי לייגט פאר דעם ה' קעסטענבערג זיך אויסצוגלייכען אויף א פרידליכען אופן. ה' קעסטענבערג וויל דערויף נישט איינוויליגען, ערקלערענדיג, אז ער איז געגייט אראבצוווארפען פון זיך די שווערע בעשולדיגונגען און אז דערצו האט איהם געצווינגען דאס מיניסטעריום, וואס האט איהם ביז'ן ריינוואשען זיך, אבגעשטעלט אין זיין אמט. נאך דער דאזיגער ערקלערונג ווערען בעטראכט די ווייטערדיגע בעהאנדלונגען. צום ערשטען ווערען ארויסגערופען די עדות מצד ה' קעסטענבערג, די ה"ה דאמאנסקי (וויצע־פרעזידענט), וויעזשביצקי, אדוו. טאדעאוש פשילענצקי, אדוו. בערגער, אדוו. שטשאווינסקי, יוזעף און לעאן בעקערמאן, ה' פאלמריך (וויצע־פרעזעס פון קרייז־געריכט) און ד"ר פינקעלשטיין. די דערמאנטע עדות ערקלערען, אז זיי קענען דעם ה' קעסטענבערג סיי פון די רוסישע ווי אויך פון די עסטרייכישע, דייטשע אקופאציע־צייטען, בעטראכטען איהם אלס לאיאלען פוילישען בירגער און אז די פארווארפען, אז ה' קעסטענבערג איז געווען א פראוואקאטאר, שפיאן אדער קאנפידענט, זענען נישט אמת, ה' יוזעף בעקערמאן זאגט, אז די געגנער פון ה' קעסטענבערג האבען פערזענליכע חשבונות, א חוץ דעם רודפ'ען זיי איהם ד ע ר פ א ר וואס ה' קעסטענבערג האט אין וויען זיך אויפ'ן קאנגרעס פון דער „אגודה" נישט גוט אויסגעדרוקט אויפ'ן אדרעס פון ציוניזם. בכלל זאגט דער עדות מיט דער פולסטער זיכערקייט, אז ה' קעסטענבערג פערהאלט זיך שטענדיג לאיאל צו דער פוילישער מלוכה און בעצוג צו אלע פליכטען אלס רב אין פוילען, אויף דער פראגע פון געריכט, צי דער עדות האט געלעהנט דאס ארטיקעל פון דער „ראדאמער צייטונג", ענטפערט ה' בעקערמאן, אז אזעלכע עהנליכע ש מ א ט ע ס לייענט ער נישט. אין זעלבען גייסט האבען אויך גערעדט די איבריגע קעסטענ־

בערג'ס עדות די ה"ה: לייבוש מענדעל זילבערשטיין, ברילאנט, אברהם שטעלמאן, גערשטיין, מאטיל אייזענמאן, גאלדבלום, בלומאן, מיכאל זיידמאן און ח"ם אשר קירשענבוים, "די אלע האבען געגלויבט די פערדינסטען פון ה' קעסטענבערג, ה' ברילאנט האט גערעדט אין א שטארק בעגייסטערטען טאן און געזאגט, אז ה' קעסטענבערג האט געשפייזט הונגעריגע, בעקליידט נאקעטע און געהיילט קראנקע. ה' ברילינאנט זאגט, אז מען קען זאגען אויף ה' קעסטענבערג, אז ער איז א מענש פון גאט'ס גנאדע. נאכ'ן אויסהערען קעסטענבערג'ס עדות ווערען אנגערופען די עדות מצד ה' פאגעלמאן. דער ערשטער ווערט אויסגעהערט

פראפעסאר מאיר באלאבאן

וועלכער דערצעהלט: אין יאהר 1916 בין איך אלס דעלעגאט פון דער עסטרייכישער מאכט געקומען קיין ראדאם בעקענען דעם מצב פון די קהלות און שולען אויפ'ן שטח פון דער עסטרייכישער אקופאציע און דאמאלס האבען זיך צו איהם געווענדעט פיל דעלעגאציעס פון שטאדט, וואס האבען זיך בעקלאגט אויף ה' קעסטענבערג, אז ער האט פערשיקט יודען קיין רוסלאנד. מיט'ן פערהער פון פראפ. באלאבאן פערענדיגט זיך דער ערשטער טאג פון פראצעס.

דער צווייטער טאג

הויבט זיך אן מיט'ן אויספרעגען די עדות מצד ה' פאגעלמאן. ס'ווערט אויסגעהערט דער עדות, ה' יצחק ביאלסקי, וועלכער זאגט, אז דער פאליצמייסטער פיעווצאוו האט איהם געזאגט, אז ה' קעסטענבערג, האט איהם אויפגעגעבען אלס זאקלאדניק. דאס זעלבע בעשטעטיגט ה' ירחמיאל ביאלסקי. אויפ'ן פערלאנג פון פערטיידיגער ביעלסקי, ווערען קאנפראנטירט די עדות יצחק ביאלסקי און גאלדבלום. דער לעצטער ערקלערט פאר'ן געריכט, אז ה' ביאלסקי האט איהם געזאגט, אז ער גלויבט נישט אין דעם, וואס מ'זאגט, דאס ה' קעסטענבערג האט איהם אוועקגעשיקט און דעריבער איז ער אריינגעטרעטען אין גמינע צוזאמענארבייטען מיט ה' קעסטענבערג ה' ביאלסקי לייקענט אב קאטעגאריש די רייד פון ה' גאלדבלום און ערקלעהרט, אז דאס איז פאלשטענדיג ליגען. ס'ווערען אויסגעהערט די עדות, שוועסטערען, שרה פרידמאן און מרגלית גאלדשטיין זיי ערקלערען, אז בשעת מ'האט ארעסטירט זייער פאטער אוועקצושיקען אלס זאקלאדניק, זענען זיי אוועק צו פיעווצאוו'ס פרוי (פיעווצאוו'ס פרוי האט זיך געקלייט. ביי זייער פאטער נייהויז, וואס איז געווען א דאמסקי-שניידער) בעטען פאר זייער פאטער, האט מען זיי דארט ערקלערט, אז ה' קעסטענבערג האט זייער פאטער אויפגעגעבען דער עדות לייזער פרענקעל בעשולדיגט ה' קעסטענבערג, אז ער האט פערקעהרט ביים גענעראל-שטאב פון דער ושאנדאמעריע, דער עדות הירש מרדכי דאנציגער ווייסט צו דערצעהלען, אז בשעת זיין פרוי איז געגאנגען צו פיעווצאוו'ען בעטען מ'זאל ה' דאנציגער נישט אוועקשיקען אלס זאקלאדניק, האט פיעווצאוו איהר געזאגט אז ה' קעסטענבערג האט איהם אויפגעגעבען אויף די ליסטע פון די אוועקגעשיקטע. דער עדות ה' יעקב דיאמענט זאגט, אז ה' קעסטענבערג האט אנגעוויזען אויף זיין פאטער שלום דיאמענט אז ער איז נישט קיין לאיאלער רוסישער בירגער. דער עדות יחיאל פרענקעל ערקלערט פאר'ן געריכט, אז 99 % פון די אוועקגעשיקטע זענען געווען געגנער פון ה' קעסטענבערג און דעריבער איז א מעגליכע זאך, אז ה' קעסטענבערג איז געשטאנען אין קאנטאקט מיט דער רוסישער מאכט. דער עדות נתן נארצוס בעשולדיגט דעם ה' קעסטענבערג אין אויסנארען 300 רובעל. דער עדות מענדיל מרגליות פון אפאצנאוו דערצעהלט, אז ה' קעסטענבערג האט איהם אין דער צייט פון דער עסטרייכישער אקופאציע געוואלט מאכען פאר מנקר און גלייכצייטיג פארגעשלאגען איהם, ער זאל ווערען א מסור און נאכשפירען געהיימע שחיטה, כדי צו קענען רעקווירירען דאס חלב. דער עדות יחזקאל קאמיק (געוועזענער וויעזשביצער רב) איז אויך חושד ה' קעסטענבערג אין דעם אוועקשיקען איהם קיין רוסלאנד. דער עדות מענדיל סטאשעווסקי זאגט, אז ער איז פערפאלגט געווארען דורך דער עסטרייכישער פאליציי דערפאר, וואס ער איז א געגנער פון ה' קעסטענבערג. דער עדות אברהם גאלדבראך בעשולדיגט ה' קעסטענבערג אין זיין אוועקשיקען קיין רוסלאנד, דאס האט איהם בפירוש געזאגט דער רוסישער אקציזניק פאוולאוו. ס'האבען א חוץ זיי נאך עדות געזאגט מאיר נייהויז, בערלינסקי, זילבערשטרום, פראפ. פ. מושקאטבליט, ש. קארמאן א. אנד. געגען די עדות ש"ה פרידמאן און מרגלית גאלדשטיין איז געשטאנען דער עדות מיכאל זיידמאן, וואס האט ערקלערט דאס אוועקשיקען פון זייער פאטער קיין רוסלאנד דערמ'ט, וואס ער האט פערקויפט ביער אין בראנפען א רוסישען זעלנער, דאמאלס ווען ס'איז געווען פערוועהרט, און דעם עדות, מאיר נייהויז ווערט פארנעווארפען דורך ה' קעסטענבערג. אז ער האט פער'משכנט א ספר תורה, דער צווייטער טאג פון די פערהאנדלונגען ענדיקט זיך מיט דעם אויסהערען די עדות פון דער פערטיידיגונג.

גרויסער חלול השם.

לויט די רייד פון די יודישע עדות פון ביידע צדדים ווערט מען געוואהר וואס עס האט זיך אנגעטוהן אין די פילאנטראפישע פעראיינען, וואס פאר א הפקרות דארט האט געהערשט. אונזערע ברודער פון אמעריקא האבען פון זיך אנגעשפארט און געשיקט געלד קליידונג און פראדוקטען פאר די נויטבעדארפטיגע און דא איז געטריבען געווארען פאליטיק, ווער ס'האט געהאט א צד אין דער ש סעל דער האט עפיס געגנאסען און ווער נישט האט געקענט אויסגעהן פון נויט. ט'ווערען אויפגעדעקט, אין דעם אזוי אויך ח־וב געווארענעם יודישען לעבען, מעשים, וואס קאמפראמיטירען ביז'ן חוט השדרה דעם יודישען כבוד. ס'ווערט ענטפלעקט פאר דער קריסטליכע וועלט די צוריסענקייט, די ברודער שנאה וואס האט שוין דערגרייכט ביז משוגעת. דאס אלץ שפילט זיך אן אין געריכט ארום דער פראגע פון רבנות.

דריטער טאג

אין דריטען טאג פון פראצעס קומט פאר א פערביטערטער גענעראל-שלאכט צווישען די אדוואקאטען פון ביידע צדדים. די ערשטע נעמען דאס ווארט די פערטיידיגער פון ה' קעסטענבערג אדוו. ה' ניעדזוו-עדזקי נעמט דער ערשטער דאס ווארט, ער האלט, אז ווייל ה' קעסטענבערג איז פאטריאטיש געשטימט וויל מען אים נישט האבן פאר קיין רב. ער פעררופט זיך אויף די עדות יוזעף בעקערמאן און ד"ר פינקעלשטיין און פיהרט אויס אז די בעשולדיגונגען געגען ה' קעסטענבערג זענען נישט מעהר ווי פליאטקעס: דער גאנצער קאמף געגען קעסטענבערג'ען איז נאר צוליב דעם, וואס ער איז א פאר יאהר צוריק ארויסגעטרעטען אויפן וויענער קאנגרעס פון דער אגודה מיט א קריטיק געגען ציוניזם. ה' ניעדזוויעדזשצקי בעט די שטרענגסטע שטראף פאר פאגעלמאן. דער צווייטער קעסטענבערג'ס פערטיידיגער ה' ביעלסקי זאגט, אז די רעוויזיע אין גמינע איז נאר א רעזולטאט דערפון, וואס די גמינע האט גרינגעשעצט די ראדאמער סטאראסטווע, וועלכע האט עטליכע מאהל אויפגעפאדערט עטליכע מאהל די גמינע צו צושיקען א בעריכט אדוו. חמורסקי האלט א לענגערע רעדע. צווישען אנדערעס ערקלערט ער, אז ה' קעסטענבערג'ס חטא בעשטעהט דערין, וואס ער איז א געגנער פון פאגעלמאנ'ס פארטיי, ד. ה. צו דער ציוניסטישער און צוליב דעם שטעהט קעסטענבערג אויפ'ן באדען פון לאיאליטעט צו דער פוילישער מלוכה. דאן נעמט דאס ווארט פאגעלמאנס פערטיידיגער ה' פאסחאלסקי, וועלכער ווייזט אן, אז לויט די עדות פון ה' פאגעלמאן האט קעסטענבערג פערקעהרט אין די קרייזען פון דער רוסישע זשאנדארמעריע און אז ער איז געשטאנען אין גוטע בעציהונגען מיט דער רוסישער מאכט:

איך ווינש קעסטענבערג'ן ערפאלג — זאגט ווייטער אדוו. פאסכאלסקי — די פראגע פון רבנות אינטערעסירט מיך נישט, ווייל איך בין נישט קיין יוד. אבער וועגען כתב-רבנות איז זעהר כאראקטעריסטיש. דער פאקט, וואס קעסטענבערג האט פארגעלעגט פאר'ן געריכט א כתב-רבנות, פערזעהן מיט 400 חתימות פון יאהר 1914. דערווייל האבען מיר זיך אבער פונ'ם עדות פראפ. מושקאטבליט דערוואוסט, אז מושקאט. האט גאר אונטערגעשריבען דעם כתב אין יולי 1915. פאר אזעלכע מעשים

דארף מען צוגעצויגען ווערען צו קרימינעלער פעראנטווארטליכקייט.

מען דארף אויפגעבען א ריכטיגע דאטע און נישט קיין פאלשע!

— פאניע קעסטענבערג — ווענדעט זיך אדוו. פאסכאלסקי צו הרב ק. — אויב איהר פערזיכערט, אז די גאנצע שטאדט וויל אייך פאר א רב און בלויז עטליכע אינטריגאנטען העצען געגען אייך, טא פארוואס-זשע זענט איהר געגען נייע וואהלען? ווי שען וואלט עס געווען, ווען די שטאדט וואלט אייך געוועהלט.

דער אריגינעלע-איינפאל מיט די חתימות אויפ'ן כתב-רבנות, וואס איהר האט גענומען ביי יודען, וואס זענען צו אייך געקומען בעטען אין אנ'עת צרה,

פאסט נישט פאר קיין רב, נאר פאר א שמש

אינטערעסאנט איז, אז אלע חתימות שטאמען פון די אנהויב מלחמה-יאהרען, ווען מיליטער איז איין און מי-

ליטער איז אַרויס, גענעראַלען אַריין, גענעראַלען אַרויס. אַ צייט פון פערשיקונגען און גזירות.

נאָך דער רעדע פון אדוו. פאסחאלסקי רעדט.

דער צווייטער פערטיידיגער פון פאגעלמאַן ה׳ וואשילעווסקי

ער בטאַנט, אז דער פראצעס פיהרט ה׳ קעסטענבערג נישט אזוי ווייט געגען פאגעלמאַן, ווי געגען דער יודישער גמינע. אויב ס׳וועט דער גמינע פארגעווארפען, אז זי האט אויסגעגעבען געלדער צו פיהרען א געגען־אקציע געגען קעסטענבערג׳ען, איז עס א גאנץ נאטירליכע ערשיינונג. ווייל אנערקענענדיג די פערזאהן פון ה׳ קעסטענבערג אלס אזעלכע וואס פאראליזירט די ארבייט פון דער גמינע, האט זי געהאט רעכט צו שטרעבען איהם אונשעדליך צו מאכען. קעסטענבערג שטרעבט דורכ׳ן היינטיגען פראצעס צו קאמפראָמיטירען די יודישע גמינע אין ראדאם און גלייכצייטיג אויפצווייזען זיינע גרויסע פערדינסטען... פאר דער פוילישער מלוכה. מיר דאכט זיך, ה״ה ריכטער, אז נישט ער אליין איז לאָיאַל נאר אלע יודישע רבנים אין פוילען זענען לאָיאַל לגבי דער פוילישער מלוכה, קעסטענבערג פיהרט דעם פראָצעס מיט׳ן ציעל צוריק צובעקומען די רבנישע־שטוהל, א פאסטען, וואס ער האט געהאט פריהער. אלס בעווייז קען דיענען דער פאקט, אַז ווען ס׳האט זיך געהאנדעלט בלויז וועגען בעליידיגונגען אויף זיין אַדרעס האט ער דערויף נישט רעאַגירט, ווי ס׳איז בעוואוסט, זאגט ה׳ וואשילעווסקי, האט מען אלס זאקלאדניקעס א וועקגעשיקט אין אלע שטעדט נאר רייכע מענשען, פאר וואָס האָט מען אין ראדאם אַויסער רייכע אויך אַוועקגעשיקט פון דער מיטעלער טייל, ווי צ. ב. ש. אַזא שניידער ווי נייהויז. וועגען דעם, וואָס אַדוו. חמורסקי זאָגט, אז דאָס בעשולדיגען קעסטענבערג׳ן אין שפּיאָנאַזש, איז נישט מעהר ווי אַ לעגענדע, וואָס די „מאָשקעס" האָבען ליעב איבער־צוגעבען פון מויל צו מויל, איז אָבער כדאי צוצוגעבען, אַז אויב קעסטענבערג איז נישט געווען קיין אָפיציעלער קאָנפידענט, האָט ער יעדענפאַלס שפּאַצירט אין די קאָרידאָרען פון רוסישע, ווי אויך עסטרייכישע אָקופּאַציע־מאכט. אדוו. וואשילעווסקי דערמאָנט דעם פאל, ווען ה׳ קעסטענבערג איז בעשטראָפט געוואָרען דורכ׳ן געריכט מיט 200 זלאָט. אָדער ארעסט פאר בעליידיגען ה׳ לאנדוי אין שוהל.

ה׳ קעסטענבערג׳ס רעדע

נאָך די פערטיידיגער בעט ה׳ קעסטענבערג דאָס וואָרט און ער זאָגט: איך וואָלט דעם ה׳ פאָגעלמאַן מוחל געווען פאר דער בעליידיגונג, באופן, ער זאָל פערזיכערען מעהר דאָס נישט צוטוהן און אויך אָבצורופען זיין פריהערדיג ארטיקעל געגען מיר. איך בין אויך אַ פאָטער פון קינדער. איך וואָלט מוחל געווען, אָבער ווי אזוי קען מען דאָס גלויבען, אז דער ציוניסטישער אָרגאַן „היינט" פון היינטיגען טאָג איז ארויס געגען מיר מיט א פייערדיג ארטיקעל, אז מ׳ך בעשיצען גלחים, ענדעקעס און „ראָזוואָי"־לייט. די גמינע הערט נישט אויף צופיהרען דעם קאמפף מיט מיר. דער מורה הוראה ווינגארט פראָוואָקירט מיך. ער איז געוואָרען פערטרעטער אויף מיין אָרט. די לעצטע ווערטער זאָגט ה׳ קעסטענבערג מיט א האלב וויינענדיג קול. נאָך ה׳ קעסטענבערג **בעקומט דאָס לעצטע וואָרט ה׳ פאָגעלמאַן**

ער רעדט עטליכע ווערטער, אין וועלכע ער גיעט איבער די סיבה, וואָס האָט איהם בעוואויגען ארויסצוטרעטען אין דער פרעסע מיט א שאַרף ארטיקעל געגען ה׳ קעסטענבערג, ה׳ פאָגעלמאַן ערקלערט, אז ער איז קיינמאָל נישט געווען אנגאזשירט אין דעם קאמפף מיט ה׳ קעסטענבערג, פערקעהרט, ער האָט קיינמאָהל נישט טאָלערירט דאָס ארט סיסטעם פון דאָזיגען קאמפף. ער האָט אָפילו אויפמערקזאם געמאכט זיין שוועהר ער זאָל זיך נישט מישען אין דעם: איך האָב קיינמאָהל נישט איינגעברודיגט מיינע הענד אין דעם שמוץ. מיין גאנצע געזעלשאפטליכע טהעטיגקייט בעשטעהט נאָר אין דעם, וואָס איך האָב שטענדיג געארבייט מיטצוהעלפען אויפבויען די יודישע היים אין ארץ — ישראל. מיך זענען די אלע שטאדטישע ענינים קיינמאָל נישט אָנגעגאנגען. אך בין נאר דאמאלס ארויסגעטרעטען, ווען ס׳האט פאסירט דער פאל מיט די יודישע בירגער אין דעם אָנגעזעהענסטען דאזאָר ה׳ דיאמענט, וועמען מ׳האט ארעסטירט און געפיהרט אונטער באגנעטען איבער׳ן גאס. ווען מיר זענען געגאנגען אין א דעלעגאציע אינטערווענירען אין קאמיסאריאט וועגען ארעסט פון די דערמאנטע יודען. האט אונז דער קאמיסאר נאוואק געזאגט, אז דער רב קעסטענבערג איז געקומען אין שבת און געהייסען זיי ארעסטירען איך בין ערשט דאמאלס צוליב די דאזיגע געשעהענישען ארויסגעטרעטען געגען ה׳ קעסטענבערג. איך בעט מיך גישט צו בעשולדיגען און איך בין זיכער, אז דאָס געריכט וועט מיך משפט׳ען לויט דער גערעכטיגקייט.

דאס געריכט געהט אריין אויף א צוויי שעה׳דיגע בעראטונג און 10 אָווענד ווערט ארויסגעטראגען דער אורטייל, לויט וועלכען

ה׳ פאָגעלמאַן ווערט בעשטראָפט מיט 2 חדשים טורמע, 200 זל. שטראָף, און 30 זל. געריכט׳ס־קאָסטען.

אויף ווי ווייט ס׳איז געווען גרויס דער אינטערעס צום פראצעס קען בעווייזען דאס, וואס א גאנצען אייענד פארן אורטהייל האבען טויזענדטער מענשען זיך ארום געזאמעלט דער געבייטע פון געריכט. בעת מען איז ארויס פון געריכט האט זיך ביים ערשטען בליק א ווארף געטוהן א טויזענט קעפיגער המון, וואס האט אנגעפולט א שטיק פון דער לובלינער, דלוגא און דעם גאנצען פלאץ פון ארום דער געריכט׳ס־געביידע.

Teatr „**Rozmaitości**"
w Radomiu.

Tylko 3 Występy znanego Teatru Henryka Czarneckiego

Poniedziałek 7 grudnia
DZWONEK ALARMOWY
znakomita farsa w 3 aktach, Hennequina i Coolusa

Wtorek 8 grudnia
Zmartwienia pana Hammelbeina
komedja w 3-ch aktach Stefana Krzywoszewskiego

Środa 9 grudnia
Uciekła mi przepióreczka
sztuka w 3-ech aktach
STEFANA ŻEROMSKIEGO

Początek przedstaw. o godz. 8 w.
Bilety w cenie od 50 gr. – do 4 zł. do nabycia w kurtowni W P Tomanka ul. Lubelska 40., a w dnie przedstawień od godz. 6. wiecz. w kasie teatru.

קאָמוניקאַט פון ראַדאָמער פאַלעסטינאַ = אַמט.

בעשטעטיגטע סערטיפיקאַטען.

1=טע קאַטעגאָריע:

יהודית מיללער
יצחק גאָלדשטיין
שמואל שטראָזמאַן
משה שטאַרקמאַן
לייבוש ראָזענצווייג
שמחה קירשבערג
נפתלי ריבאָ
יוסף מלאך
חיים זאמער
יהודה גאלדבערג
משה האָכמאַן
צבי קליין
אברהם ראָזענבערג
שלמה קליינמאַן
אביש בוימגאַרט
יוסף שטילער
אברהם פייווישעוויטש
אלטמאַן לייבוש
רפאל מינצבערג
יחיאל הירשענהאָרן
יחיאל פרידמאַן
ירחמיאל זילבערבערג
יעקב צבי שוואַרצבערג
אלעזר אָסטריאַן
רחמיאל מינצבערג

די איבעריגע נעמען פון 1-טע, 2-טע 3-טע קאַטעגאָריעס — אין נעכסטען נומער.

בעפרייט פון אַרעסט גאָלדבלום און דאַנציגער.

די טעג זענען בעפרייט געוואָרען פון אַרעסט לעאָן גאָלדבלום און ה׳ דאַנציגער. דאָס בעפרייען די אויבענדערמאָנטע בעווייזט, אַז די „סלאָוואָ ראדאָמסקי" האָט צופיעל אָויפגעבלאָזען איהר סענסאציאָנעלער ענטדעקונג וועגען דער יודישער דעמאָראליזאַציע.

די 2=טע ראָטע פון אומזאָץ—שטייער דעם 10=טן גרודזשען.

דער כוחרים פעראיין מאכט אויפמערקזאם אַז 2 ראטע פון אומזאץ—שטייער איז צייט איינצוצאהלען ביז דעם 10-טען גרודזשיע ד. ה. ביז דעם צווייטען דאנערשטאג.

קעלצער אבטיילונג.

אפאר ווערטער וועגן דער יודישער ביבליאטעק.

צוקוקענדיג זיך צו דער טעטיגקייט פון די יודישע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס אין קעלץ, איז כדאי זיך בעזונדער אבצושטעלען אויף דער טעטיגקייט פון דער פערוואלטונג פון דער איינציגער יודישער ביבליאטעק אין אונזער שטאדט.

די קעלצער יודישע ביבליאטעק ווערט פערעכענט אלס איינע צווישען די גרעסטע יודישע ביבליאטעקען אין פוילען. ארגאניזירט איז זי געווארען אין יאהר 1912 אין אין מיט 2 יאהר שפעטער איז זי שוין געוועזען גוט אוועקגעשטעלט און געהאט א פעסטען באדען, אזוי דאס ביז דעם יאהר 1920 איז זי קיינמאל נישט אנגעקומען צו אוועלכע ס'איז אינסטיטוציע אדער געזעלשאפט נאך הילף, נישט קוקענדיג אויף דעם וואס ס'זענען געקויפט געווארען ביכער אין 4 שפראכען ווי: יודיש, העברעאיש, פויליש און רוסיש

אין דער צייט פון דער באלשעוויסטישער אינוואזיע, ווען דער גרעסטער טהייל מיטגלידער פון איהר פערוואלטונג זענען אוועק אין די רייהען פון פוילישען מיליטער און אייניגע זענען אויך אבגעפאהרען קיין א״ץ ישראל איז דער לאקאל רעקוויזירט געווארען דורך א מיליטערישע מיסיע און עטליכע טויזענד ביכער זענען ארויסגעשליידערט געווארען אויף דער גאס. ערשט שפעטער נאך דעם פויליש-באלשעוויסטישען שלום איז נאך פיהל בעמיהונגען געלונגען, א דאנק דעם דאמאלסטיגען דירעקטאר פון יודישען גימנאזיום אין קעלץ, ה׳ אינוש. רוסאק, צוריקבעקומען דעם פערנומענעם לאקאל און צוריקשטעלען די ביבליאטעק אויף איהר פריהערדיגע שטופע.

דאמאלס האט די ביבליאטעק איבערגעלעבט א שווערען קריזיס; ס'האבען געפעהלט פיהל ביכער, קיין געלד איז נישט געוועזען, דעם לאקאל האט מען געמוזט אין ארדנונג ברענגען און אויך בענייהען די בעציהונגען מיט די לעזער. ביי אזעלכע שווערע בעדינגונגען און אהן דער הילף פון דער געזעלשאפט איז אויסגעקומען דער פערוואלטונג צו ארבייטען און דאך איז די פערוואלטונג אין וועמענ׳ס שפיץ עס שטעהט דער ה׳ לעבענשטיין נישט אבגעשטאנען און ווייטער פארטגעזעצט איהר אינערמידליכע ארבייט אוועקגעשטעלט די ביבליאטעק אויף אזוי א שטופע, אז ס'דארפען זיך נעמען א ביישפיעל אנדערע קעלצער יודישע אינסטיטוציעס.

לעצטענס איז די אייניצע יניקה פון דער ביבליאטעק געוועזען פון בלימעלטעג, אווענדען, פארשטעלונגען א. ד. גל. יעצט האט זיך אבער אלעס געענדיגט, קיין בלימעל-טעג קאנען שוין מעהר נישט איינגעארדענט ווערען, ווייל ס'איז שוין אביסעל צופיעל דאס אין אונזער שטאדט, און ביי די יעצטיגע בעדינגונגען האבען אנדערע אונטערנעהמונגען אויך נישט קיין ערפאלג, איז די ביבליאטעק געבליבען כמעט אהן איינקונפטען. פון די לייענער גענוגענד קוים אויף דער אדמיניסטראציע און די ביבליאטעק לעבט יעצט איבער א שווערען מאטעריעלען קריזיס.

די לעצטע וואך זענען אין דער ביבליאטעק אריינגעקומען 500 נייע פוילישע ביכער פון די בעסטע, וועלכע האבען זיך יעצט בעוויזען אויף דער פוילישען ביכער-מארק און אויך אייניגע הונדערט יודישע און העברעאישע, אזוי אז פון יעדע שפראך האט די ביבליאטעק צו צוויי טויזענד ביכער.

די יודישע יוגענד שטעהט פון דער איינציגער יודישער ביבליאטעק גאנץ ווייט, ס'אינטערעסירט זי נישט דער גורל פון דער ביבליאטעק און ווער שמועסט, פון די וואס לייענען נור פויליש עצמען זיך דאך פשוט צו קומען אין דער יודישער ביבליאטעק, מורא האבענדיג, דאס מ'וועט זיי נישט פערעכענען צו דער יודישער אינטעליגענץ, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער יודישער לייענער ווערט אין דער פוילישער ביבליאטעק נישט בעהאנדעלט גלייך מיט דעם נישט יודישען לויפען דאך אלע יודישע טעכטער און ווילען נישט איגטערשטיצען די יודישע ביבליאטעק.

די פוילישע ביבליאטעק האט עטליכע טויזענד לייענער און ביז א יודישער לייענער בעקומט א נייע ביכעל מוז וועניגסטענ׳ס דויערן א יאהר צייט און דאך ווילען נישט די יודישע לייענער קומען אין דער יודישער ביבליאטעק, וועלכע האבענדיג נאך עטליכע הונדערט לייענער וואלט זיך געקענט פערגרעסערען פון טאג צו טאג.

די פערוואלטונג האט איין לעצטענס איינגעארדענט ארייהע ליטעראַרישע רעפעראטען און צו דעם צוועק אויך בעשטעלט די בעסטע ליטעראַרישע קרעפטען אין פוילען, ליידער האט זי געמוזט

קלמן דער ציוניסט.

(אקעלצער טיפ).

קיינער ווייס נישט פון איהם, ער טרעט קיינמאל נישט ארויס אויף מיטינגען, קייגער דערמאנט אפילו זיין נאמען נישט, דאך ווייס איך נישט צי דא אין קעלץ איז דא א סך אזעלכע ציוניסטען ווי קלמן. זיין ציוניזם איז נישט ביי איהם א קרדום לחפור בה, ווי עס טוהען אנדערע היגע ציוניסטען, וועלכע קויפען א שקל, ווילען זיי, אז יעדער זאל וויסען, מען זאל אין אלע צייטונגען שרייבען וועגען זיי.

קלמן איז אויך נישט קיין רייכער, ווי עס מיינען אלע אנדערע, אז נור רייכע דארפען זיין ציוניסטען און ארימע נישט, קלמן אליין איז ארים, א געוועזענער זאקען-מאכער, מיט יאהרען צוריק געארבייט אין א היגע זאקען-פאבריק ביי דוד ראזענבערג, אויף דער אלט ווארשאווער גאס, אין איצט דרעהט ער זיך ארום אהן ארבייט, זיין ברודער אין ארגענטינא האט איהם שוין עטליכע מאל געוואלט אראפנעמען, נור קלמן וויל נושט הערען און געדענקען. א ברודער — זאגט ער, וואס האט נישט געוואלט פאהרען נאך ארץ-ישראל, וויל איך נישט וויסען פון איהם...

ווען מען רעדט מיט קלמנ'ען וועגען ציוניזם זאגט ער:-

— כ'גלויב גארנישט, אז א יוד אפילו א בונדיסט, זאל זיין א געגנער פון ארץ-ישראל.

און אזוי דרייט זיך קלמן ארום הונגערט, ער האט שוין לאנג שלום געמאכט מיט זיין גורל, דערצעהלט אפילו פאר קיינעם נישט... זיין בעסט פערגעניגען איז צו לייענען צייטונגען, און שטענדיג קען מען איהם טרעפען ביים היגען צייטונגס-פערקויפער, מאנעליע, אויף דער קאזשע גאס, וואו ער זיצט און לייענט פערשידענע צייטונגען, האט זיך לעצטענס אויסגעלערענט א ביסעל העברעאיש. פון יודישע צייטונגען איז שוין אפגערעדט, ער לייענט אפילו דעם „נאש פשעגלאנד" און „היום" און די וויענער „מארגען-צייטונג", ער זיפט א דורך יעדערס ארטיקעל, איהם אינטערעסירט אלעס, די גאנצע אל-וועלטליכע פאליטיק, קלמן ווייס וואסערע צייטונג די „דיילי העראלד" איז, אדער די „הומאניטע", ווייס אנצורופען די נעמען פון די אלע סאציאליסטישע פיהרער, קען די פראגראמען פון אלע פארטייען.

קלמן ווייס די גאנצע געאגראפיע פון פאלעסטינע, קען יעדער קאלאניע, ער ווייס וויפיעל איינוואוינער זי האט, אונוויפיעל פיאסטער אנ'ארבייטער פערדינט דארט.

קלמן, ווען ער דערזעהט נור אויף דער צייטונג עפיס אנ'ארטיקעל לטובת ארץ-ישראל, לויפט ער באלד אין גאס אריין, און דעם ערשטען בעקאנטען ווען ער טרעפט, גיט ער באלד א זאג;

- הא, וואס, מיר שטיין גוט מיט'ן ציוניזים, אין דאס זאגט ער ארויס מיט אזא שמחה, און די אויגען הייבען ביי איהם אן פינקלען, און אלעס, אפילו די צעריסענע בגדים זיינע דאכט זיך הייבען אויך אן מיט-לאכען מיט איהם..

קלמן וויל אויך פאהרען נאך ארץ-ישראל, זיין הארץ בענקט נאך יענעם הייליגען לאנד, נור צוליב געוויסע סבות האט ער נישט בעקומען קיין סערטיפיקאט, נור קלמן איז חלילה נישט בייז אויף דער ציוניסטישע ארגאניזאציע וואס זי וויל איהם נישט שיקען קיין ארץ-ישראל, ווי עס ווערען בייז אנדערע און ווערען אויס ציוניסטען.

קלמן ארבייט מיט וואס ער קאן, טראגט פענאנדער אלע ציוניסטישע איינלאדונגען, אויף א מיטינג איז ער ארדנער, זעהט עס זאל זיין און ארדנונג, האט דרך-ארץ פאר יעדען און האפט אז ער וועט דאך אמאל פאהרען נאך ארץ-ישראל.

קלמן האפט און שווייגט... האפט אין שווייגט...

קעניג—שווארץ

רעזיגנירען ווייל יעדער רעפעראט האט געברענגט אַ מאָראַלישען געווינס אָבער גלייכצייטיג א מאטעריעלישען פערלוסט און צוליב דעם שווערען קריזיס געמוזט רעזיגנירען פון די וויטערדיגע אנגאזשירטע רעדנער.

דער יודישער געזעלשאפט אין קעלץ איז די אינסטיטוציע, וועלכע איז אמאקטיווסטען פון אלע קעלצער יודישע אינסטיטוציעס, אין גאנצען פרעמד און זי אינטערעסירט בכלל נישט די עגזיסטענץ פון א יודישע ביבליאטעק. שוין נישט רעכענדיג פון דעם דורכשניטליכען יוד, סוחר, וועמען ס'אינטערעסירט לגמרי נישט א ביבליאטעק, האט אבער אונזער פאטענטירטע און אויך נישט פאטענטירטע אינטעליגענץ נישט בעוויזען זיך צו פעראינטערעסירען מיט דער כמעט איינציגער יודישע קולטורעלע אינסטיטוציע אין אונזער שטאדט און אויך נישט בעזוכט די דורך דער ביבליאטעק איינגעארדענטע רעפעראטען.

די ביבליאטעק האט פון דער געזעלשאפט נישט קיין אונטערשטיצונגען און נאך פערקעהרט, ס'ווערען צוגענומען ביכער אין ביבליאטעק און נישט אבגעגעבען און לעצטענס האבען זיך בעוויזען ביכער, פערזעהן מיט דעם ביבליאטעק סטעמפעל, צום פריוואט פערקויף.

די געזעלשאפט דארף און מוז קומען צו הילף דער פערוואַלטונג פון דער יודישער ביבליאטעק און ס'איז א חוב אויף יעדען יוד, זעהענדיג ביי עמיצען א ביכל פון דער ביבליאטעק צו מעלדען וועגען דעם דער פערוואלטונג מינדליך אדער שריפטליך. אויך דארפען די יעניגע, וואס האבען פון לאנג ביכער צוריק צוקעהרען דער ביבליאטעק.

די פוילישע געזעלשאפט זעהען מיר אינטערעסירט זיך מעהר וועגען גורל פון דער פוילישער ביבליאטעק און ס'טרעפען זיך פאלען, דאס געוויסע מענשען שענקען זייערע אייגענע ביבליאטעקער דער פוילישער ביבליאטעק, ביי אונז זענען נאך אזעלכע פאלען נישט פארגעקומען, פערקערט: מען נעמט צו אין דער ביבליאטעק ביכער און מען ב'ענגט ז י י נ י ש ט צ ו ר י ק

די ביבליאָטעק לעבט יעצט איבער אַ שווערען קריזיס צוליב די פערפליכטיגונגען, וואָס זענען געגעבען געוואָרען פאַר די לעצטענס אַריינגעקויפטע ביכער און ס'איז דעריבער אַ חוב אויף דער געזעלשאַפט צו שטיצען דער פערוואַלטונג אין אַזוי אַ שווערע מאַטעריעלע צייט. און יעדער איינער דאַרף און מוז זיך פערשרייבען פאַר א מיטגליד אין דער יודישער ביבליאָטעק. די יוגענד דאַרף אונטערשטיצען די איהר אַזוי נאָהענטע אינסטיטוציע ווי אַ ביבליאָטעק.

מ. ג—ן.

פון דער יודישער קהלה.

ווי בעקאַנט, האָט די פערוואַלטונג פון דער יודישער קהלה ארויסגעגעבען אַ בעקאַנטמאַכונג, אז זי אַסיגנירט אַ סומע פון 50 ביז 100 זלאָטעס, פאַר דער פערזאָהן וואס וועט חאַפען אַ שוחט, וואָס וועט שחט'ן נבהיים, ווי נאָר די בעקאַנטמאַכונג האָט זיך בעוויזען אין דער שטאָדט, האָבען זיך יעדען טאָג אָנגעהויבען מעלדען אין ביוראָ פון דער קהלה פערשידענע „בעלנים", וועלענדיג בעקומען די אויבענדערמאָנטע סומע. נאָר ליידער, צוליב מאַנגעל אין פאַקטישע בעווייזען און אפשר נישט האָבענדיג קיין הצלחה, האָבען זיי די אויבענדערמאָנטע סומע נישט בעקומען. דאַנקען, אַ דאנק די ענערגישע ארבייט פון מאַגיסטראַט — בעאַמטען, ה' אמבראָזעוויץ, דער גוי'אישער „נאַמן" איז טאַקי געלונגען צו חאַפען א שוחט אין אַ קעלער ביי שחט'ן אַ קאָוץ, וועלכער איז באַלד אָבגעשטעלט געוואָרען אין זיין טעטיגקייט. אַ דאַנק אויך דעם, אײבענדערמאָנטען קריסט האָט מען פאָריגער וואָך געהאַפט דעם ווינקעל - שוחט יעקב הירש סמאָלאַרסקי. פיהרענדיג איהם 1 אַ זייגער ביינאַכט אין קאַמיסאריאַט דורך דער לעאָנארדא גאָס 1 №, וואו ס'געפונט זיך די יודישע קהלה און דערזעהענדיג, אַז די קהלה איז העל בעלויכטען (ס'איז דעמאָלס פאָרגעקומען אַ זיצונג פון ראַט), איבערלאָזענדיג אויף דער גאַס דעם שוחט אונטער א שמירה פון פאָליציי, איז דער ה' אמבראָזעוויץ ארויפגעגאַנגען אין דער קהלה און וועגען דער זאַך מיטגעטיילט די ראַטמענער און איבערגעגעבען זיי דעם חלף פון שוחט סמאָלאַרסקי, וועלכע, דער קעלצער רב האָט איפ'ן אָרט בודק געווען און נישט געגעבען קיין אַנטוואָרט. משמעות, אַז דער חלף איז נישט געווען אין בעסטען אָרדנונג. דער שוחט איז אָבגעפיהרט געוואָרען אין קאָמיסאַריאַט אַריין, וואו ער האָט איבערגענעכטיגט ביז אין דער פריה. ס'איז וועגען דעם צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אַ פּראָטאָקאָל און איהם איבערגעשיקט צו דער געהעריגער מאַכט.

2 קילאָ ציבעל פאַר 60 זלאָטעס!...

דעם 18/x ה. י. איז צום אייגענטימער פון שפייז-געוועלבעל ה' נייפעלד (לעשנע גאַס 3 №) אַריינגעקומען דער בעאַמטער פון „איזבא סקארבאָווע" אויפמאָנען אַ סומע פון 620 זלאָטעס מיט 42 גראָשען, פאַר פערשידענע אַלטע פּאָדאַטקעס פון די יאָהרען 1923—1924-1925. נישט בעקומענדיג פון איהם קיין געלד, האָט דער בעאַמטער געמאַכט אַ פּראָטאָקאָל אין אויפגעשריבען אַלע שטיב-זאַכען לויט פאָלגענדען צוזאַמענשטעל:

9 מעשענע לייכטערס	– 9,00	זל.
1 " סאַמאָוואר	– 4,00	"
2 קילאָ ציבעל	– 60,00	"
5 פלאַשען עסיג	– 1,00	"
10 פעקלעך זאַפּאַלקעס	– 4,00	"
50 קאַיעטען	– 2,50	"
1 וואָג אויף 10 קילאָ	– 2,00	"
ס"ה	— 82—50	"

דער בעאַמטער, פערשרייבענדיג די אַלע אויבענדערמאָנטע זאַכען האָט געגעבען דעם ה' נייפעלד צייט אויף 14 טאָג, ווען נישט וועלען די זאַכען ליציטירט ווערען.

ס'איז אינטערעסאַנט-צו וויסען אויב ס'וועט זיך טאַקי געפונען אַזאַ גוטער קונה, וואָס זאָל געבען פאַר 2 קילאָ ציבאָל 60 זלאָטעס. אין קעלץ דאַכט זיך וועט זיך אַזאַ אַמאָטאָר נישט געפונען, אפשר איז דאָ ווער אין ראַדאָם?

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

זונטאג דעם 29 ה. ח. איז אין לאָקאל פון יודישען האַנדווערקער-פעראיין פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין קעלץ. די זיצונג עפענט ה' מאַכקאָוויץ און אלס פאָרזיצענדער ווערט אויסגעצייכענט דער ה' ד"ר שאָטק, אַלס בייזיצענדער פר"ל ד"ר שעכטער און ה' י. גוטמאַן און אַלס סעקרעטארין פ"ל רייזמאַן. דאס וואָרט בעקומט דער בעקאנטער ציוניסטישער און געזעלשאַפטליכער טוער ה' דוד ראָזענבערג, וועלכער רעדט ארום אין אַ לענגערע רעדע די אויפגאבען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין יעצטיגען מאָמענט, וואס האָט געמאַכט אַ זעהר גוטען איינדרוק אויף אַלע אַנוועזענדע, וועלכע האבען דעם רעפערענט בעדאַנקען מיט לאַנג דוירענדע אפלידאסמענטען. ה' מאשקאוויץ גיט אב אבעריכט וועגען דער טהעטיגקייט און אין דער דיסקוסיע נעמען אנטהייל ה"ה זיעלאני, גוטמאן, סערצאזש א. א.

ס'ווערט אויסגעוועהלט אַ פערוואַלטונג און וועלכע סגעהן אריין פאָלגענדע פערזאָנען: ה'ה 1) אסטראוויץ נ. 2) ד'ר שאָטק, 3) אלתר ערליך, 4) י. גוטמאן, 5) אינז. קראך, 6) ד. ראזענבערג, 7) י. מ. רייזמאָן, 8) ה. מאַשקאוויץ, 9) פריבולסקי, 10) ש. קייזער און 11) ה' זיעלאָני, פרויען: 12) רייזמאן, און 13) צווייגעל, 14) פרל: ד'ר שעכטער, 15) קייזער חיה.

פון דער געז. „פריינד פון העבּרעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים".

די פערוואלטונג פון דער געזעלשאפט „פריינד פון העבּראישען אוניווערזיטעט אין ירושלים" איז צוגעטרעטען צו דער ארבייט און ווענדעט זיך צו אלע מיטגלידער, וועלכע האָבען זיך מתחיב געווען מיט מאטעריעלער שטיצע פאר דעם העבּרעאישען אוניווערזיטעט, צו איינצאָהלען דאָס איינשרייב-געלד און אויך דעם חודש אָבצאָל. אין גאנג ווען אויך אָרגאניזירט ווערען די ארבייט פון צוזאמענקלויבען די ביכער, וועלכע וועלען גערן געשענקט ווערען פאר דער ביבליאָטעק.

גלייכצייטיג ווענדעט זיך די געזעלשאפט צו דער קעלצער יודישער בעפעלקערונג זעהן צו אונטערשטיצען די געז. אין אפעלירט צו די אלע, וועלכע זענען נאך נישט קיין מיטגלידער זיך צו פערשרייבען און דעקלארירען אלס אזעלכע און זעהן אז בנוגע א י נ ז ע ר נאציאָנאלע ערגאבּערונג זאל קעלץ פערנעמען דאס געהעריגע ארט. פערשרייבען קען מען זיך אין ביורא פון דער גמינע יעדען טאג אויסער שבת ביים סעקרעטאר צ. סאקאָלאָוסקי.

הכחשה.

די יודישע גמינע אין חענטשין בעט אונז דורך א בריף אין רעדאקציע אָבּצולייקענען דאס וואס איז געווען אין זיינער צייט געשריבען אין ארטיקעל פון „א אָבסערוואטאר", אז דער חענטשינער רב איז אנגעפאלען און געשלאָגען עטליכע דאזארעס פון נאציאנאלען לאגער און האט אויך געזאָלט שטערען דעם ה' ד"ר חיימזאָן אין זיין רעפעראט לטובת דעם „קרן היסוד". דאס אלעס שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט, ס'איז פארגעקומען א אינצידענט צווישען רב און א געוויסען דאזאר ה' ח. אבער דער לעצטער געהערט נישט צום נאציאנאלען לאגער.

יודישער טורן און ספאָרט-פעראיין „מכּבּי” אין ראדאָם.

שבּת דעם 5-טען ד. מ. 8 $^1/_2$ אָווענד קומט פאָר אין זאַל פון האָטעל איירעפּעיסקי (מיראזש)

דער ערשטער **מאַקאַבּעער-ראַאוט**

מיט אַ רייכען פערשידענאַרטיגען פּראָגראַם ◈◈ טענץ און מוזיק וועלען געפיהרט דורך בּעוואוסטע ארטיגע קרעפטען.

די פּערוואלטונג.

WEZWANIE.

Niniejszym wzywam **Zarząd Żydowskiego Klubu Sportowego „HASZACHAR“ w Radomiu** do uregulowania rachunku za pobrane u mnie dla Klubu artykuły sportowe, w przeciągu 8 dni. W przeciwnym razie będę zmuszony jedynie z jego winy, skierować sprawę za pośrednictwem Podokręgu Radomskiego na drogę sądową.

Z poważaniem

FELIKS BUGAJER

Kielce 27 listopada 1925 r.

Teatr POLSKI w Kielcach

W Sobotę dn. 5 XII r. b. o godz. 8.30 wiecz.

Gościnny występ najznakomitszych artystów stolicy

Udział biorą: światowej sławy artystka, primadonna „Teatru Nowości“

ELNA GISTEDT

Znakomita Prima—Balerina **Anna Zabojkina**, Pierwszy komik polski artysta Teatru Rozmaitości **Julian Krzewiński**, Słynny wodewilista autor kompozytorów **T. Wołowski**, Popularny artysta **Henryk Szadkowski**, Kierownik muzyczny Bronisław Narkiewicz i ulubieniec kieleckiej publiczności **Marek Windhajm**

Wielka rewja **Tylko dla dorosłych**

w 2-ch częściach 18 obrazach z prologiem i epilogiem (całość) Kompozytorów: G. DOMAŃSKIEGO i T. WOŁOWSKIEGO

Pod dyrekcją p. SIEKIERZYŃSKIEGO

W niedzielę dn. 6/XII o godz. 4-ej po poł. **KOPCIUSZEK** ze śpiewami i tańcami

Wieczorem o godz. 8 $^1/_2$

KRÓL DZIADÓW Melodramat ludowy z tańcami

KINO „PANI“ Kielce

Dziś i dni następnych

Pułapka Śmierci

Dramat awanturyczny w 6-ciu wielkich aktach

z ulubieńcem publiczności

EDDIE POLO

Kino „Phenomen“ Kielce

Dziś i dni następnych

DEMON MORZA

monumentalny dramat orjentalny w 12 aktach

2 serje w jednym programie!

W rolach głównych: *Milton Sills*

Nad Program

Pogrzeb Stefana ŻEROMSKIEGO

Wielkiego pisarza i patrjoty

Kino „CORSO“ w Radomiu

פון דאנערשטאג דעם 3-טען ביז זונטאג דעם 6-טען ה. י.

דאָס פּרעכטיגע קינאָ—בּילד

Niebezpieczna Blondynka

סאלאנאווע דראמאט אין 7 אקטען. אין די הויפּט—ראָלען

Pina Memccheli i Liuro Poranelli

Nad program: **Fridolini za kulisami**

VARIETE אַ הערליכע אַמעריקאַנער קאָמעדיע

Anons: CÓRKA DWÓCH ŚWIATÓW פון מאָנטאג

זאלען אלע וויסען

דער ראַדאָמער „פּרנס העיר” ה׳ שלמה ציטרין האָט פּערדינגען ר״ח ניסן 2 שטובּען אויף אַ בּית התפלה, נעמענדיג דערפאַר 7,00 זלאָטעס, וועלכע זענען צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען מיט מיה און מאָטער.

די גאנצע שטאָדט האָט דאַן געקלינגען מיט זיין מדה טובה. היינטיגע וואָך האָט ה׳ ציטרין אַראָבּגענומען דאָס שלאָס פון דאָזיגען לאָקאַל און בּיינאַכט ארויסגענומען דאָס ארון קודש מיט דער ספר תורה און מאָמענטאַל אריינגעזעצט אַ לאָקאַטאָר. מיר זענען דעריבּער מתרה, דאָס אויב בּיז זונטאָג בּיינאַכט וועלען מיר נישט האָבּען צוריק דעם לאָקאַל כּמקדם, וועלען מיר עס איבּערגעבּען דער פּראָקוראַטור און די פּעראַנטוואָרטליכקייט וועט פאַלען אויף איהם.

בּשם מתפּללים

דוד לעהרער, וועלוויל איידעלשטיין, חיים פּנחס זאַלצמאַן.

KINO ODEON od 3 do 6 grudnia b. r.

Pierwej jak w Warszawie będziemy demonstrować obraz p. t.

Nick... Król Szoferów

Akcja nadzwyczaj żywa. — W roli głównej ten, którego już wszyscy bez wyjątku lubią **Carlo Aldini** człowiek o żelaznych muskułach.

Od poniedziałku CLOU SEZONU Warszawy

NINICHE...

z przemiłą szampańską ulubienicą

OSSI OSWALDA

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc. — Druk „Radomer-Kielcer Leben“ Radom Szwarlikowska № 20